МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки, підприємництва та інформаційних технологій

Кафедра підприємницьких та соціальних технологій

Допущено до захисту

“_____” _____ 2026 р.

Зав. кафедри, д.е.н., професор

_____ Соколюк С.Ю.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

МОДЕЛІ РЕІНТЕГРАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЧЕРЕЗ ІНСТРУМЕНТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Виконав – студент 4 курсу, групи 41-сз
освітньої програми «Соціальне забезпечення»
спеціальності 232 Соціальне забезпечення
МАРУШКА Василь Андрійович

Науковий керівник – к.е.н., доцент

НЕПОЧАТЕНКО Олександр Анатолійович

Умань – 2026

Реферат
на кваліфікаційну роботу
студента факультету економіки, підприємництва та інформаційних технологій УНУ
(спеціальності 232 «Соціальне забезпечення» ОС «Бакалавр»)
МАРУШКИ Василя Андрійовича на тему:
«Моделі реінтеграції військовослужбовців через інструменти соціального забезпечення»

Сучасні соціально-економічні умови в Україні зумовлюють особливу актуальність проблеми реінтеграції військовослужбовців, які повертаються до мирного життя після участі у бойових діях. Значна частина ветеранів стикається з труднощами адаптації, що проявляються у складнощах працевлаштування, психологічних бар'єрах, соціальній ізоляції та обмеженому доступі до якісних соціальних послуг. Недостатня ефективність існуючих механізмів соціального забезпечення та фрагментарність державної підтримки зумовлюють необхідність формування комплексних моделей реінтеграції, які б поєднували економічні, соціальні та психологічні інструменти. У цьому контексті особливого значення набуває розробка та впровадження ефективних моделей реінтеграції військовослужбовців через інструменти соціального забезпечення як важливої складової державної соціальної політики.

В даній роботі, яка складається з трьох розділів, використано теоретичний матеріал із сучасних навчальних посібників, наукових статей та інших праць провідних науковців. Загальний об'єм роботи складає 44 сторінки, основний текст розміщений на 39 сторінках. Робота містить 9 рисунків, 9 таблиць, а також 1 додаток. Кількість використаних джерел становить 30 наукових праці та Інтернет-ресурсів.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження моделей реінтеграції військовослужбовців через інструменти соціального забезпечення, аналіз сучасного стану та ефективності їх застосування в Україні, а також розробка практичних рекомендацій щодо підвищення результативності соціальної підтримки та адаптації ветеранів до мирного життя.

В першому розділі розглянуто теоретичні основи реінтеграції військовослужбовців та роль соціального забезпечення.

В другому розділі здійснено аналіз сучасного стану і проблем реінтеграції військовослужбовців в Україні.

В третьому розділі окреслено напрями вдосконалення моделей реінтеграції військовослужбовців через інструменти соціального забезпечення.

Анотація

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню моделей реінтеграції військовослужбовців через інструменти соціального забезпечення як важливого механізму підвищення ефективності соціальної підтримки, адаптації до мирного життя та забезпечення соціальної стабільності в суспільстві. У роботі розглянуто сучасні підходи до соціальної реінтеграції ветеранів, проаналізовано діючі механізми державної підтримки, а також обґрунтовано напрями їх удосконалення з урахуванням соціальних, економічних та психологічних аспектів.

Ключові слова: реінтеграція військовослужбовців, соціальне забезпечення, ветерани, соціальна адаптація, державна підтримка, соціальні послуги.

Summary

This thesis examines models for the reintegration of military personnel through social security mechanisms as a key means of enhancing the effectiveness of social support, facilitating adaptation to civilian life, and ensuring social stability within society. The thesis examines contemporary approaches to the social reintegration of veterans, analyses existing mechanisms of state support, and proposes directions for their improvement, taking into account social, economic and psychological aspects.

Keywords: reintegration of military personnel, social security, veterans, social adaptation, state support, social services.

ЗМІСТ

ВСТУП ……. 4

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕІНТЕГРАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ……..…….....…… 6

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РЕІНТЕГРАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ……... 13

2.1 Аналіз сучасного стану та основних бар’єрів реінтеграції військовослужбовців…….…… 13

2.2 Практика застосування інструментів соціального забезпечення у процесі адаптації ветеранів до цивільного життя..……...….. 24

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МОДЕЛЕЙ РЕІНТЕГРАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЧЕРЕЗ ІНСТРУМЕНТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ…...……... 30

ВИСНОВКИ……... 38

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….. 40

ДОДАТКИ……... 43

ВСТУП

У сучасних умовах тривалих безпекових викликів і збройної агресії проти України особливої ваги набуває проблема ефективної реінтеграції військовослужбовців до мирного життя. Соціальне забезпечення у цьому контексті виступає не лише механізмом підтримки, а й ключовим інструментом відновлення соціального статусу, працездатності та психологічного благополуччя ветеранів. Формування комплексних моделей реінтеграції сприяє зміцненню соціальної згуртованості, зниженню рівня соціальної напруги та забезпеченню сталого розвитку суспільства.

В Україні, яка переживає глибокі соціально-економічні трансформації та наслідки війни, питання адаптації та інтеграції військовослужбовців набуває стратегічного значення. Незважаючи на розвиток системи соціального захисту, існуючі механізми підтримки ветеранів залишаються фрагментарними, недостатньо скоординованими та часто не забезпечують комплексного підходу до вирішення їхніх потреб. Це зумовлює необхідність удосконалення моделей реінтеграції через ефективне використання інструментів соціального забезпечення.

Особливої актуальності набуває впровадження інноваційних підходів, зокрема індивідуалізованих програм підтримки, цифрових сервісів, програм професійної перепідготовки, психологічної реабілітації та сприяння зайнятості. Вивчення практик реалізації таких інструментів дозволяє оцінити їх ефективність, виявити основні бар’єри та сформувати пропозиції щодо їх удосконалення.

Актуальність дослідження обумовлена необхідністю формування дієвих моделей реінтеграції військовослужбовців, які забезпечують їх повноцінне повернення до цивільного життя, підвищують рівень соціального захисту та сприяють ефективному використанню людського потенціалу в умовах післявоєнного відновлення.

Об’єкт дослідження: система соціального забезпечення військовослужбовців в Україні в контексті їх реінтеграції до цивільного життя.

Предмет дослідження: моделі реінтеграції військовослужбовців через інструменти соціального забезпечення.

Мета дослідження: дослідження моделей реінтеграції військовослужбовців через інструменти соціального забезпечення, аналіз сучасного стану та ефективності їх застосування в Україні, а також розробка практичних рекомендацій щодо підвищення результативності соціальної підтримки та адаптації ветеранів до мирного життя.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати теоретичні підходи до реінтеграції військовослужбовців.
2. Визначити сучасний стан системи соціального забезпечення ветеранів в Україні.
3. Виявити проблеми та бар’єри ефективної адаптації військовослужбовців до цивільного життя.
4. Розробити рекомендації щодо вдосконалення моделей реінтеграції через механізми соціального забезпечення.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕІНТЕГРАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Реінтеграція військовослужбовців до цивільного життя є складним багатовимірним процесом, що охоплює соціальні, економічні, психологічні та правові аспекти. У науковому дискурсі вона розглядається як системний перехід особи від військового середовища до умов мирного життя, що передбачає відновлення соціальних ролей, адаптацію до нових умов праці, а також забезпечення належного рівня добробуту та якості життя.

Теоретичні основи реінтеграції базуються на міждисциплінарному підході, який поєднує положення соціальної політики, соціальної роботи, психології та економіки праці. Однією з ключових концепцій є концепція соціальної адаптації, яка передбачає пристосування особи до нових соціальних умов через засвоєння норм, цінностей і моделей поведінки цивільного середовища. Водночас важливу роль відіграє теорія соціального включення (інклюзії), що акцентує увагу на необхідності повноцінної участі ветеранів у суспільному житті, запобіганні їх маргіналізації та соціальній ізоляції.

Суттєвим елементом теоретичного обґрунтування є також концепція людського капіталу, відповідно до якої військовослужбовці розглядаються як носії знань, навичок і компетенцій, що можуть бути ефективно використані в цивільному секторі. У цьому контексті реінтеграція передбачає створення умов для професійної реалізації, перекваліфікації та зайнятості ветеранів [2-4; 7].

Особливе місце у процесі реінтеграції займає соціальне забезпечення як інституційний механізм підтримки. Воно охоплює систему державних гарантій, пільг, соціальних виплат і послуг, спрямованих на компенсацію втрат, пов’язаних із військовою службою, а також на забезпечення гідного рівня життя після її завершення. Соціальне забезпечення виступає базовим інструментом зниження соціальних ризиків, таких як безробіття, бідність, погіршення стану здоров’я чи соціальна дезадаптація.

Роль соціального забезпечення у реінтеграції військовослужбовців проявляється у кількох ключових напрямах. По-перше, це матеріальна підтримка через пенсійне забезпечення, грошові виплати, компенсації та субсидії. По-друге, забезпечення доступу до медичних і реабілітаційних послуг, включаючи психологічну допомогу, що є критично важливою для подолання наслідків бойового стресу. По-третє, сприяння зайнятості шляхом реалізації програм професійної підготовки, перекваліфікації та підтримки підприємницької діяльності. По-четверте, розвиток соціальних послуг, орієнтованих на підтримку сімей військовослужбовців та їх соціальну інтеграцію в громади.

Важливою складовою сучасних підходів є впровадження комплексних моделей реінтеграції, які поєднують різні інструменти соціального забезпечення в єдину систему. Такий підхід дозволяє враховувати індивідуальні потреби військовослужбовців, забезпечує адресність допомоги та підвищує ефективність державної політики у цій сфері [8-11]. Види ветеранів війни в Україні представлено в додатку А.

Таким чином, теоретичні основи реінтеграції військовослужбовців визначають необхідність системного, комплексного та людиноцентричного підходу, в якому соціальне забезпечення відіграє ключову роль як інструмент підтримки, адаптації та соціального включення ветеранів у мирне життя.

На рис. 1.1 представлено загальну модель реінтеграції військовослужбовців, яка відображає послідовний і логічно структурований процес переходу особи від умов військової служби до повноцінного функціонування у цивільному суспільстві. Запропонована модель базується на системному підході та враховує ключові етапи адаптації, соціальної підтримки та відновлення соціально-економічної активності.

Початковим етапом моделі є військова служба, яка формує специфічні професійні, психологічні та поведінкові характеристики особи. Наступним кроком виступає звільнення або демобілізація, що є переломним моментом і передбачає зміну життєвого середовища.

Військова служба
↓
Звільнення / демобілізація
↓
Первинна адаптація
(психологічна стабілізація, оцінка потреб)
↓
Соціальне забезпечення
(виплати, пільги, послуги)
↓
Професійна реінтеграція
(навчання, перекваліфікація, зайнятість)
↓
Соціальна інтеграція
(участь у громаді, відновлення ролей)
↓
Стійка реінтеграція
(якість життя, самореалізація)

Рис. 1.1. Загальна модель реінтеграції військовослужбовців
Джерело: складено автором на основі джерел 5-7; 8.

Після цього настає етап первинної адаптації, який включає психологічну стабілізацію та оцінку індивідуальних потреб військовослужбовця. Цей етап є критично важливим для визначення подальшої траєкторії реінтеграції.

Центральне місце в моделі займає соціальне забезпечення, що охоплює систему державних гарантій, зокрема виплати, пільги та соціальні послуги. Воно створює базові умови для стабілізації життя та зниження соціальних ризиків.

Наступним етапом є професійна реінтеграція, яка передбачає відновлення або набуття нових трудових компетенцій через навчання, перекваліфікацію та сприяння працевлаштуванню.

Подальшим кроком є соціальна інтеграція, що включає активну участь у житті громади, відновлення соціальних зв’язків і ролей, а також формування відчуття належності до суспільства.

Завершальним етапом є стійка реінтеграція, яка характеризується досягненням належного рівня якості життя, економічної незалежності та можливостей для самореалізації.

Таким чином, представлена модель демонструє, що реінтеграція військовослужбовців є багатоступеневим процесом, який потребує комплексного підходу та тісної взаємодії різних інституцій. Ключову роль у цьому процесі відіграє соціальне забезпечення, яке виступає основою для подальшої професійної та соціальної реалізації особи. Ефективність реінтеграції значною мірою залежить від узгодженості всіх етапів та своєчасності надання підтримки, що в кінцевому результаті забезпечує досягнення стійкої адаптації військовослужбовців до цивільного життя.

На рис. 1.2 представлено послідовність етапів реінтеграції військовослужбовців через інструменти соціального забезпечення, яка відображає логіку переходу від первинної оцінки стану особи до досягнення її повноцінної соціальної адаптації. Запропонована модель має поетапний характер і базується на принципах адресності, комплексності та безперервності надання соціальної підтримки.

Оцінка потреб
↓
Призначення соціальних гарантій
↓
Надання соціальних послуг
↓
Моніторинг і корекція підтримки
↓
Досягнення соціальної адаптації

Рис. 1.2. Етапи реінтеграції через соціальне забезпечення
Джерело: складено автором на основі джерел 7-8; 10.

Першим етапом є оцінка потреб військовослужбовця, що передбачає визначення його соціального, економічного та психологічного стану, а також виявлення ключових проблем, які потребують вирішення. На цьому етапі формується індивідуальний підхід до подальшої підтримки [22-23; 29].

Наступним етапом є призначення соціальних гарантій, яке включає надання передбачених державою виплат, пільг і компенсацій відповідно до встановленого статусу особи. Це створює базові умови для стабілізації матеріального становища та зниження соціальних ризиків.

Третій етап – надання соціальних послуг – охоплює широкий спектр заходів, зокрема психологічну допомогу, медичну реабілітацію, професійну підготовку та сприяння зайнятості. Саме на цьому етапі реалізується практична складова реінтеграції.

Важливим елементом є моніторинг і корекція підтримки, що дозволяє оцінити ефективність наданих послуг, своєчасно виявити нові потреби та адаптувати індивідуальну програму реінтеграції [2-3; 5-6].

Завершальним етапом є досягнення соціальної адаптації, яке характеризується відновленням соціальних зв’язків, інтеграцією у професійне середовище та здатністю до самостійного функціонування в суспільстві.

Таким чином, представлена на рисунку модель відображає цілісний і системний підхід до реінтеграції військовослужбовців, де соціальне забезпечення виступає ключовим інструментом забезпечення ефективного переходу до цивільного життя.

На рис. 1.3 представлено комплексну модель реінтеграції військовослужбовців, побудовану на основі системного підходу. Вона відображає взаємозв’язок між державним управлінням, соціальною політикою та практичними механізмами підтримки, спрямованими на забезпечення ефективного повернення військовослужбовців до цивільного життя. Модель акцентує увагу на ієрархічності процесу та узгодженості дій різних рівнів соціальної системи.

Початковим елементом моделі є держава, яка виступає основним суб’єктом формування та реалізації соціальної політики. Саме на цьому рівні визначаються стратегічні напрями підтримки військовослужбовців.

Наступним рівнем є соціальна політика, що відображає сукупність принципів, цілей і заходів, спрямованих на забезпечення соціального захисту та підтримки населення, зокрема ветеранів.

Держава
↓
Соціальна політика
↓
Система соціального забезпечення
↓
Інструменти підтримки
(економічні + медичні + освітні + соціальні)
↓
Військовослужбовець
↓
Адаптація → Інтеграція → Самореалізація

Рис. 1.3. Комплексна модель (системний підхід)
Джерело: складено автором на основі джерел 7-8; 10.

На основі соціальної політики функціонує система соціального забезпечення, яка виступає інституційною базою реалізації державних гарантій. Вона охоплює організаційні структури, нормативно-правове забезпечення та механізми надання допомоги.

Ключовим елементом моделі є інструменти підтримки, що включають економічні (виплати, пільги), медичні (лікування, реабілітація), освітні (навчання, перекваліфікація) та соціальні (консультування, супровід) заходи. Саме через ці інструменти здійснюється безпосередній вплив на військовослужбовця.

У центрі моделі знаходиться військовослужбовець як об’єкт і водночас активний учасник процесу реінтеграції. Завдяки комплексному впливу інструментів підтримки відбувається поступовий перехід через етапи адаптації, інтеграції та, зрештою, самореалізації особи в цивільному суспільстві.

Таким чином, представлена модель демонструє, що ефективна реінтеграція військовослужбовців можлива лише за умови узгодженої взаємодії всіх

елементів системи – від державної політики до конкретних інструментів підтримки. Системний підхід дозволяє забезпечити комплексність, послідовність і адресність соціального забезпечення, що сприяє успішній адаптації, інтеграції та самореалізації військовослужбовців у мирному житті.

У результаті проведеного теоретичного дослідження встановлено, що реінтеграція військовослужбовців є складним, багаторівневим і безперервним процесом, який охоплює соціальні, економічні, психологічні та інституційні аспекти. Вона передбачає не лише повернення особи до цивільного життя, але й відновлення її соціальних ролей, професійної діяльності та забезпечення належного рівня якості життя. Теоретичне підґрунтя реінтеграції базується на поєднанні концепцій соціальної адаптації, соціального включення та людського капіталу, що дозволяє розглядати цей процес як комплексне явище, орієнтоване на всебічний розвиток особистості.

Аналіз представлених моделей реінтеграції дозволив встановити, що найбільш ефективним є системний і людиноцентричний підхід, який передбачає послідовність етапів – від оцінки потреб до досягнення стійкої соціальної адаптації. Важливого значення набуває комплексність застосування інструментів соціального забезпечення, їх узгодженість та адресність, що забезпечує максимальне врахування індивідуальних потреб військовослужбовців.

Таким чином, теоретичні основи реінтеграції військовослужбовців формують концептуальну базу для подальшого аналізу сучасного стану та розробки практичних напрямів удосконалення механізмів соціального забезпечення. Ефективна реалізація цих підходів є необхідною умовою успішної адаптації військовослужбовців до мирного життя та їх повноцінної інтеграції у суспільство.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РЕІНТЕГРАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз сучасного стану та основних бар’єрів реінтеграції військовослужбовців

Сучасний стан реінтеграції військовослужбовців в Україні формується під впливом масштабних викликів, зумовлених тривалим військовим конфліктом та значним зростанням кількості ветеранів. З початком повномасштабної війни чисельність військовослужбовців суттєво збільшилася, що актуалізувало потребу у створенні ефективної системи їх повернення до цивільного життя . За оцінками науковців, у перспективі значна частка населення України буде належати до категорії ветеранів, що створює безпрецедентне навантаження на систему соціального забезпечення .

На сьогодні в Україні сформовано певну інституційну базу реінтеграції, яка включає державні програми соціальної підтримки, професійного навчання, працевлаштування, медичної та психологічної реабілітації. Зокрема, реалізуються як національні ініціативи, так і міжнародні проєкти, спрямовані на комплексну підтримку ветеранів. Водночас існуюча система залишається недостатньо ефективною та не повною мірою відповідає масштабам сучасних потреб.

Однією з ключових проблем є недосконалість системи соціального забезпечення, яка часто характеризується фрагментарністю, недостатньою координацією між інституціями та обмеженою адресністю допомоги. Як зазначають дослідники, значна частина ветеранів змушена самостійно долати наслідки фізичних і психологічних травм через недосконалість існуючих механізмів підтримки .

Суттєвим бар’єром є також проблема психологічної адаптації. Повернення до мирного життя супроводжується посттравматичними стресовими розладами, труднощами у відновленні соціальних зв’язків та зміною життєвих орієнтирів.

Аналіз даних, наведених на рис. 2.1, свідчить про неоднозначну динаміку процесів реінтеграції військовослужбовців в Україні у 2023-2025 рр. Зокрема, простежується збереження високого рівня труднощів із працевлаштуванням ветеранів, що вказує на наявність структурних проблем на ринку праці та недостатню ефективність існуючих механізмів підтримки. Попри певні позитивні зрушення, частка осіб, які стикаються з бар'єрами при пошуку роботи, залишається стабільно значною.

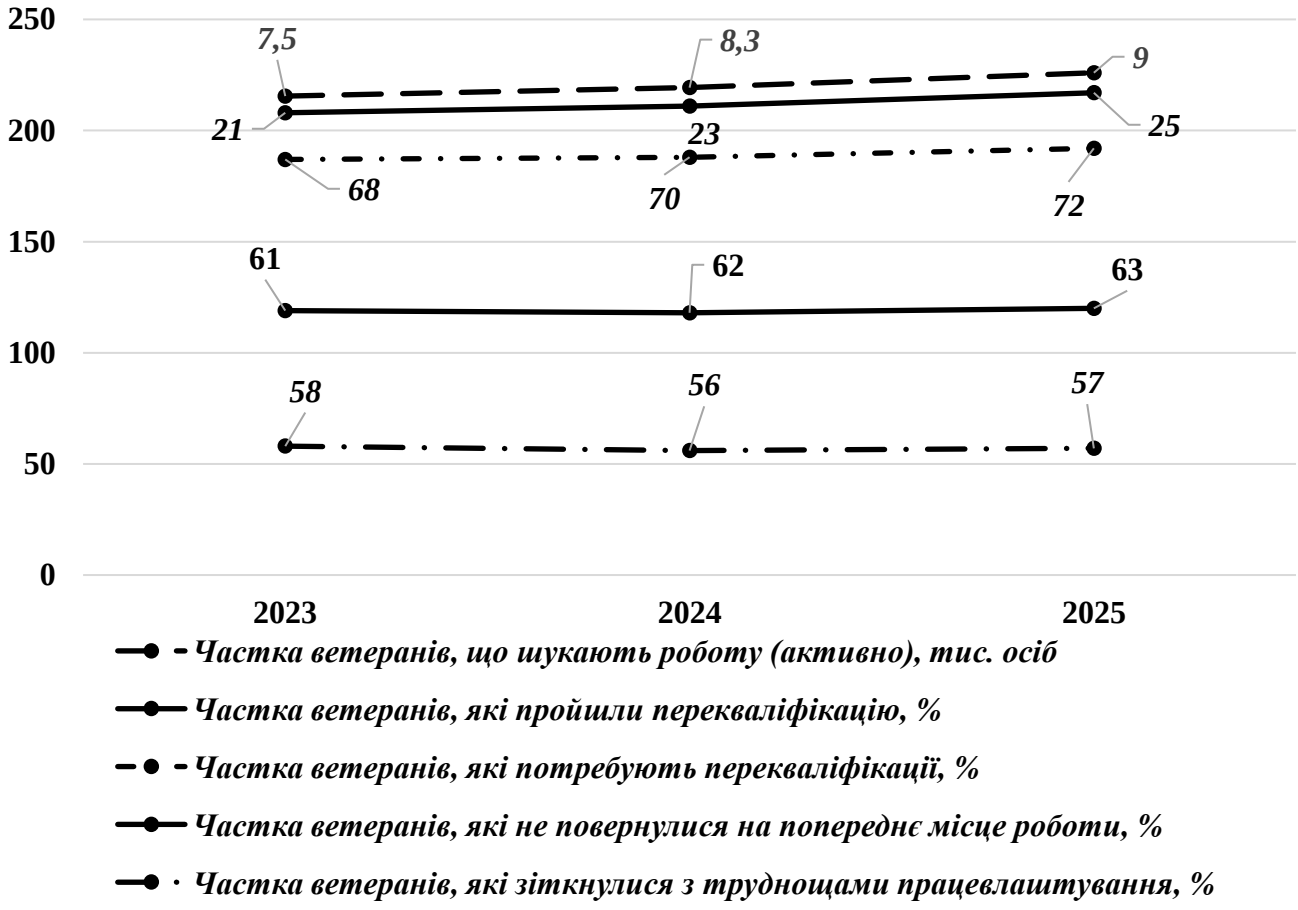

Рис. 2.1. Динаміка окремих показників реінтеграції військовослужбовців в Україні (2023-2025 рр.)

Джерело: сформовано автором на основі даних Українського ветеранського фонду, Work.ua та аналітичних досліджень.

Водночас спостерігається поступове зростання кількості ветеранів, які потребують перекваліфікації, що зумовлено невідповідністю військового досвіду вимогам цивільного ринку праці. Це підтверджує необхідність розширення програм професійної адаптації та навчання. Позитивною

тенденцією є збільшення частки осіб, які проходять перекваліфікацію, однак темпи такого зростання є недостатніми для повного покриття потреб.

Крім того, аналіз показує зростання кількості ветеранів, які активно шукають роботу, що свідчить про підвищення їх мотивації до інтеграції у цивільне життя. Разом із тим, зростання цього показника може також відображати обмеженість можливостей працевлаштування та конкуренцію на ринку праці.

Отже, як видно з рис. 2.1, процес реінтеграції військовослужбовців характеризується наявністю як позитивних тенденцій, так і суттєвих проблем. Це обумовлює необхідність удосконалення державної політики у сфері соціального забезпечення, зокрема шляхом посилення програм зайнятості, розвитку системи перекваліфікації та підвищення рівня взаємодії між державою, бізнесом і громадським сектором.

Психологічна реабілітація часто є недостатньо доступною або не має системного характеру.

Не менш важливою є проблема працевлаштування ветеранів. Незважаючи на певне зростання кількості вакансій, значна частина роботодавців не має досвіду роботи з ветеранами, а самі військовослужбовці часто стикаються з невідповідністю набутих у війську навичок вимогам цивільного ринку праці. Це ускладнює їх економічну реінтеграцію та підвищує ризик соціальної ізоляції.

Серед інших бар’єрів варто виділити:

- недостатній рівень інформаційної обізнаності військовослужбовців щодо доступних соціальних послуг;
- бюрократичні складнощі при отриманні допомоги;
- обмежений доступ до житлових програм;
- недостатню підтримку сімей військовослужбовців;
- стигматизацію та соціальні упередження у суспільстві.

Дані, наведені на рис. 2.2, відображають динаміку основних бар’єрів реінтеграції військовослужбовців в Україні протягом 2023-2025 рр. Загалом спостерігається тенденція до поступового зростання значущості більшості

визначених проблем, що свідчить про ускладнення процесів адаптації ветеранів до цивільного життя.

Найбільш вагомим бар'єром протягом усього періоду залишається невідповідність заробітної плати очікуванням ветеранів: її рівень зріс з 35,0 % у 2023 р. до 37,3 % у 2025 р. Це вказує на розрив між фінансовими очікуваннями військовослужбовців та реальними умовами ринку праці. Подібна тенденція простежується і щодо проблем фізичного здоров'я, частка яких зросла з 34,0 % до 36,3 %, що підтверджує актуальність потреби у медичній реабілітації.

Психоемоційні труднощі також демонструють зростання (з 24,0 % до 25,5 %), що свідчить про збереження високого рівня психологічного навантаження та необхідність розвитку системи психосоціальної підтримки. Окремої уваги заслуговує проблема дискримінації з боку роботодавців, яка хоча й має нижчі значення, проте стабільно зростає (з 22,0 % до 23,3 %), що вказує на наявність упереджень щодо працевлаштування ветеранів.

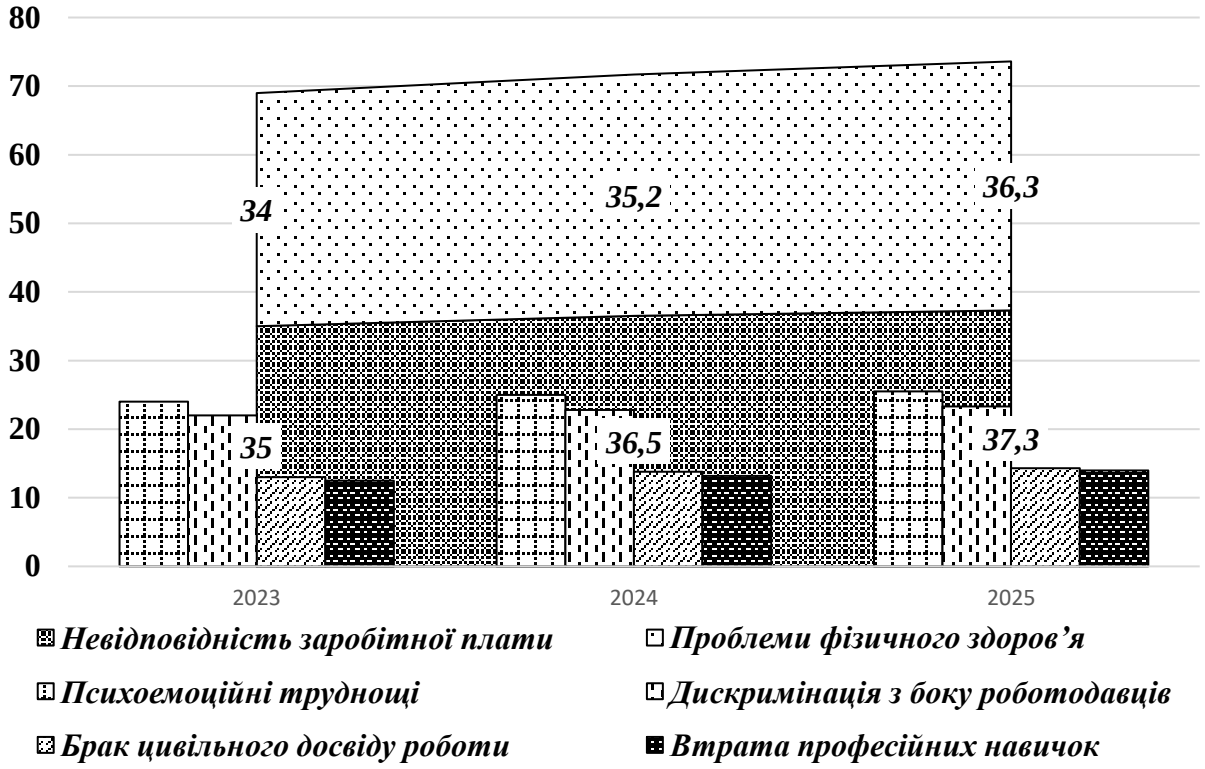

Рис. 2.2. Основні бар'єри реінтеграції військовослужбовців (за результатами опитувань), %

Джерело: узагальнено за результатами опитувань ветеранів і роботодавців.

Менш поширеними, але також важливими бар’єрами є брак цивільного досвіду роботи та втрата професійних навичок, які демонструють поступове зростання протягом аналізованого періоду. Це свідчить про необхідність посилення програм перекваліфікації та професійної адаптації військовослужбовців.

Крім того, важливою проблемою є відсутність єдиної комплексної стратегії реінтеграції, яка б поєднувала всі елементи підтримки в цілісну систему. Наявні програми часто реалізуються ізольовано, що знижує їх загальну ефективність та не забезпечує довгострокового результату.

Отже, сучасний стан реінтеграції військовослужбовців в Україні характеризується наявністю певних інституційних механізмів, але водночас супроводжується значною кількістю системних проблем і бар’єрів. Це зумовлює необхідність удосконалення державної політики, впровадження комплексних моделей підтримки та підвищення ефективності соціального забезпечення як ключового інструменту реінтеграції.

Дані рис. 2.3 відображають динаміку соціально-економічних аспектів реінтеграції ветеранів у 2023-2025 рр. Загалом спостерігається поєднання позитивних зрушень і збереження окремих проблемних тенденцій, що характеризують процес адаптації до цивільного життя.

Позитивною тенденцією є зменшення частки ветеранів, які відчувають труднощі з оформленням соціальних послуг: показник знизився з 51 % у 2023 р. до 47 % у 2025 р. Це свідчить про поступове спрощення доступу до соціального забезпечення та певне підвищення ефективності адміністративних процедур.

Водночас зростає частка ветеранів, які вважають військовий досвід корисним для подальшої професійної діяльності (з 68 % до 70 %). Це свідчить про підвищення рівня усвідомлення цінності набутих навичок і їх адаптації до цивільного ринку праці.

Важливою позитивною тенденцією є зменшення частки осіб, які не визначилися з професією після служби (з 55 % до 50 %), що може бути результатом розвитку програм професійної орієнтації та перекваліфікації. Разом

із тим спостерігається зростання частки ветеранів, які вперше виходять на ринок праці (з 17 % до 19 %), що свідчить про розширення участі цієї категорії населення у трудових відносинах, але водночас вказує на потребу в додатковій підтримці таких осіб.

Окремо слід відзначити суттєве зростання частки ветеранів, які отримують психологічну допомогу (з 28 % до 36 %). Це є позитивним сигналом щодо підвищення доступності відповідних послуг та зниження стигматизації звернення за психологічною підтримкою.

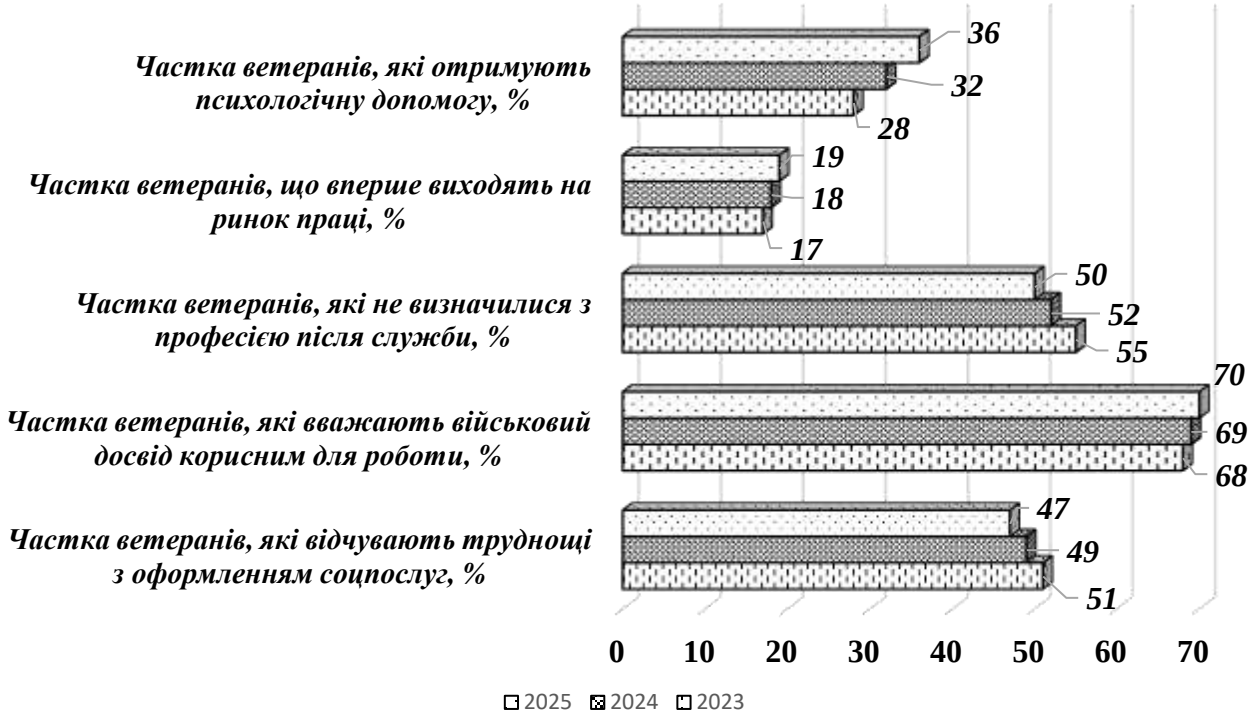

Рис. 2.3. Соціально-економічні аспекти реінтеграції ветеранів (2023-2025 рр.)
Джерело: сформовано автором на основі соціологічних досліджень.

Отже, аналіз соціально-економічних аспектів реінтеграції ветеранів у 2023-2025 рр. свідчить про наявність поступових позитивних змін, зокрема у сфері доступу до соціальних послуг, професійного самовизначення та психологічної підтримки. Водночас зберігається низка викликів, пов’язаних із адаптацією до

ринку праці та необхідністю подальшого вдосконалення системи соціального забезпечення.

Загалом результати підтверджують, що ефективна реінтеграція ветеранів потребує комплексного підходу, спрямованого на підвищення доступності послуг, розвиток професійної підтримки та посилення психологічної реабілітації, що сприятиме їх повноцінній інтеграції у суспільство.

Аналіз представлених даних свідчить про те, що у 2023-2025 рр. процес реінтеграції військовослужбовців в Україні характеризується збереженням значної кількості бар'єрів, зокрема у сфері працевлаштування, перекваліфікації та психологічної адаптації. Частка ветеранів, які стикаються з труднощами при працевлаштуванні, стабільно перевищує 50 %, що свідчить про недостатню ефективність існуючих механізмів підтримки. Водночас спостерігається поступове зростання участі у програмах перекваліфікації та психологічної допомоги, що є позитивною тенденцією.

У контексті дослідження сучасного стану реінтеграції військовослужбовців важливе значення має аналіз інституційного розвитку відповідної системи. Саме інституційне середовище визначає ефективність реалізації державної політики, рівень координації між суб'єктами та доступність соціальних послуг для ветеранів. Таблиця 2.1 відображає основні тенденції розвитку інституційного забезпечення процесів реінтеграції в Україні у 2023-2025 рр.

Як видно з таблиці 2.1, у 2023 році державна політика у сфері реінтеграції військовослужбовців мала фрагментарний характер, що проявлялося у відсутності єдиного стратегічного підходу та узгоджених механізмів реалізації. У 2024 році спостерігається перехід до формування системного бачення та напрацювання комплексних підходів до вирішення проблем ветеранів. У 2025 році відбувається подальша інституціоналізація цієї сфери, зокрема через затвердження довгострокової стратегії розвитку до 2033 року.

Розвиток інституцій підтримки також демонструє позитивну динаміку. Якщо у 2023 році функціонували переважно поодинокі програми, то вже у 2024 році відбулося розширення спектра послуг і сервісів для ветеранів. У 2025 році

ключовим напрямом стає цифровізація, зокрема впровадження спеціалізованих платформ, що сприяють підвищенню доступності та ефективності соціального забезпечення.

Таблиця 2.1

Інституційний розвиток системи реінтеграції*

Показник	**2023**	**2024**	**2025**
Державна політика	фрагментарна	формування підходів	затвердження Стратегії до 2033 р.
Інституції підтримки	поодинокі програми	розширення сервісів	цифровізація (платформа «Обрій»)
Роль громадських організацій	активна	посилюється	інтегрується з державною політикою

*Джерело: сформовано автором на основі даних Міністерства у справах ветеранів України, аналітичних матеріалів Українського ветеранського фонду та публікацій щодо інституційного розвитку системи реінтеграції військовослужбовців (2023-2025 рр.).

Важливу роль у процесі реінтеграції відіграють громадські організації. Упродовж досліджуваного періоду їхня активність не лише зберігається, а й посилюється. Якщо у 2023 році вони виконували переважно підтримуючу функцію, то у 2025 році спостерігається їх інтеграція з державною політикою, що свідчить про формування партнерської моделі взаємодії.

Таким чином, дані таблиці 2.1 підтверджують поступовий перехід від фрагментарного до системного підходу у сфері реінтеграції військовослужбовців, що є важливою передумовою підвищення ефективності соціального забезпечення та успішної адаптації ветеранів до мирного життя.

Важливим етапом аналізу сучасного стану реінтеграції військовослужбовців є систематизація основних бар’єрів, які ускладнюють їх повернення до цивільного життя. Такі бар’єри мають комплексний характер і охоплюють різні сфери – від економічної до інституційної. Таблиця 2.2 узагальнює ключові групи перешкод, їх зміст та прояв упродовж 2023-2025 рр., що дозволяє більш глибоко оцінити масштаби та особливості проблем реінтеграції.

Як видно з таблиці 2.2, економічні бар’єри залишаються одними з найвагоміших і проявляються у вигляді безробіття та низької конкурентоспроможності ветеранів на ринку праці. У 2023-2025 рр. спостерігається лише повільне зростання рівня їх працевлаштування, що свідчить про недостатню ефективність існуючих програм підтримки зайнятості.

Таблиця 2.2

Основні бар’єри реінтеграції військовослужбовців*

Група бар’єрів	Зміст проблеми	Прояв у 2023-2025 рр.
Економічні	безробіття, низька конкурентоспроможність	повільне зростання працевлаштування
Психологічні	ПТСР, труднощі адаптації	високий попит на психологічні послуги
Правові	складність оформлення статусів, виплат	зростання звернень щодо прав
Інформаційні	недостатня обізнаність про програми	значна частина ветеранів не знає про підтримку
Соціальні	стигматизація, ізоляція	проблеми інтеграції у громади
Медичні	інвалідність, реабілітація	зростання кількості осіб з інвалідністю
Інституційні	бюрократія, неузгодженість політик	потреба у цифровізації та координації

*Джерело: сформовано автором на основі даних Міністерства у справах ветеранів України, аналітичних матеріалів Українського ветеранського фонду та публікацій щодо інституційного розвитку системи реінтеграції військовослужбовців (2023-2025 рр.).

Психологічні бар’єри пов’язані насамперед із наслідками участі у бойових діях, зокрема посттравматичними стресовими розладами та труднощами адаптації до мирного життя. Це зумовлює стабільно високий попит на психологічні послуги, який має тенденцію до зростання.

Правові проблеми проявляються у складності оформлення статусів, отримання пільг і соціальних виплат. У досліджуваний період спостерігається збільшення кількості звернень з цих питань, що вказує на необхідність спрощення процедур та підвищення прозорості системи.

Інформаційні бар’єри полягають у недостатній обізнаності ветеранів щодо наявних програм підтримки. Значна частина військовослужбовців не володіє

повною інформацією про можливості соціального забезпечення, що знижує ефективність їх використання.

Соціальні бар'єри проявляються у вигляді стигматизації та соціальної ізоляції, що ускладнює інтеграцію ветеранів у громади. Водночас медичні проблеми, зокрема зростання кількості осіб з інвалідністю та потреба у реабілітації, створюють додаткове навантаження на систему охорони здоров'я.

Інституційні бар'єри пов'язані з бюрократичними процедурами та недостатньою узгодженістю державної політики. У 2023-2025 рр. чітко простежується потреба у цифровізації процесів та покращенні координації між різними суб'єктами системи соціального забезпечення.

Отже, наведені у таблиці 2.2 бар'єри реінтеграції військовослужбовців мають комплексний та взаємопов'язаний характер, що ускладнює процес їх адаптації до цивільного життя. Їх наявність свідчить про необхідність системного підходу до вдосконалення механізмів соціального забезпечення.

Подолання зазначених проблем потребує реалізації комплексних заходів, зокрема розвитку програм зайнятості, розширення психологічної та медичної допомоги, спрощення правових процедур, підвищення рівня інформування та активної цифровізації соціальних послуг. Це сприятиме підвищенню ефективності реінтеграції та забезпеченню повноцінної інтеграції військовослужбовців у суспільство.

Таблиця 2.3 узагальнює сучасний стан реінтеграції військовослужбовців в Україні за ключовими критеріями та дозволяє оцінити ефективність існуючих механізмів підтримки у 2023-2025 рр.

Рівень державної підтримки оцінюється як середній із позитивною динамікою, що свідчить про поступове вдосконалення політики соціального забезпечення ветеранів та впровадження нових ініціатив. Водночас рівень зайнятості ветеранів залишається низьким або середнім, що відображає існування структурних проблем на ринку праці та недостатню адаптацію військових навичок до цивільних професій.

Доступ до соціальних послуг демонструє позитивну тенденцію зростання, що свідчить про покращення адміністрування програм підтримки та зручності їх отримання ветеранами. Ефективність політики оцінюється як частково ефективна, оскільки покращення спостерігається, але все ще існують прогалини в системності, масштабі та комплексності заходів.

Таблиця 2.3

Узагальнююча оцінка сучасного стану реінтеграції*

Критерій	**Оцінка стану**
Рівень державної підтримки	середній (покращується)
Рівень зайнятості ветеранів	Низький-середній
Доступ до соціальних послуг	зростає
Ефективність політики	частково ефективна
Основна проблема	системність і масштаб

*Джерело: сформовано автором на основі даних Міністерства у справах ветеранів України, аналітичних матеріалів Українського ветеранського фонду та публікацій щодо інституційного розвитку системи реінтеграції військовослужбовців (2023-2025 рр.).

Основною проблемою залишається відсутність системного підходу та недостатній масштаб реалізованих програм, що ускладнює забезпечення комплексної та адресної підтримки для всіх категорій ветеранів.

Отже, узагальнена оцінка стану реінтеграції свідчить про наявність позитивних зрушень, зокрема у доступності соціальних послуг та державній підтримці. Водночас зберігаються ключові виклики: низький рівень зайнятості ветеранів та недостатня системність політики. Це підкреслює необхідність комплексного підходу, що поєднує економічну, соціальну та психологічну підтримку, посилює координацію між державними та громадськими інституціями та масштабує ефективні програми реінтеграції.

Підсумовуючи викладене варто зауважити, що у 2023-2025 роках в Україні спостерігається активне формування системи реінтеграції військовослужбовців, що проявляється у зростанні кількості соціальних послуг, розвитку програм зайнятості та ухваленні стратегічних документів. Водночас система залишається перевантаженою через масштаб війни, а ключові бар’єри

(економічні, психологічні, правові) істотно уповільнюють процес адаптації ветеранів до цивільного життя.

2.2. Практика застосування інструментів соціального забезпечення у процесі адаптації ветеранів до цивільного життя

У сучасних умовах України (2023-2025 рр.) система соціального забезпечення ветеранів трансформується у відповідь на масштабні виклики, пов’язані з війною. Практика показує, що адаптація військовослужбовців до цивільного життя відбувається через комплекс інструментів, які охоплюють соціальну, економічну, медичну та психологічну підтримку.

Таблиця 2.4 відображає основні інструменти соціального забезпечення ветеранів в Україні у 2023-2025 рр., їх зміст та практику застосування, що дозволяє оцінити комплексність державної підтримки та рівень її реалізації на практиці.

Таблиця 2.4

Основні інструменти соціального забезпечення ветеранів в Україні (2023-2025 рр.)*

Інструмент	Зміст	Практика застосування
Грошові виплати	пенсії, одноразові допомоги, компенсації	базовий інструмент, охоплює більшість ветеранів
Соціальні послуги	догляд, консультування, супровід	активно розширюються через громади
Психологічна допомога	терапія, реабілітація	значне зростання попиту
Медичне забезпечення	лікування, протезування	розвиток реабілітаційних центрів
Освітні програми	перекваліфікація, ваучери	зростає кількість учасників
Працевлаштування	підтримка роботодавців, гранти	обмежена ефективність
Житлові програми	компенсації, пільгові кредити	недостатній рівень забезпечення

*Джерело: сформовано автором на основі даних Міністерства у справах ветеранів України, аналітичних матеріалів Українського ветеранського фонду та публікацій щодо інституційного розвитку системи реінтеграції військовослужбовців (2023-2025 рр.).

Грошові виплати залишаються базовим інструментом соціального забезпечення, охоплюючи більшість ветеранів і забезпечуючи матеріальну підтримку через пенсії, одноразові допомоги та компенсації. Водночас соціальні послуги, такі як догляд, консультування та супровід, активно розширюються, зокрема на рівні громад, що свідчить про розвиток адресної підтримки.

Особливу увагу привертає психологічна допомога, яка демонструє значне зростання попиту через високий рівень потреби ветеранів у терапевтичних та реабілітаційних послугах після участі у бойових діях. Медичне забезпечення, включаючи лікування та протезування, також посилюється за рахунок розвитку реабілітаційних центрів, що сприяє покращенню фізичного стану ветеранів та їх професійної адаптації.

Освітні програми, зокрема перекваліфікація та отримання ваучерів, демонструють позитивну тенденцію збільшення кількості учасників, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності на ринку праці. Водночас інструменти підтримки працевлаштування, такі як гранти та стимулювання роботодавців, поки що мають обмежену ефективність і потребують додаткових заходів. Житлові програми залишаються проблемним напрямом через недостатній рівень забезпечення ветеранів помешканням або пільговими кредитами.

Таким чином, аналіз інструментів соціального забезпечення свідчить про наявність системного підходу, що охоплює матеріальну, соціальну, медичну та освітню підтримку ветеранів. Водночас існують проблеми з ефективністю працевлаштування та житлового забезпечення, що потребує посилення державних і громадських програм у цих сферах. Загалом, комплексне застосування зазначених інструментів є важливою передумовою для успішної реінтеграції військовослужбовців у цивільне життя.

Таблиця 2.5 демонструє практику застосування соціальних інструментів за ключовими напрямами адаптації ветеранів.

Економічна адаптація включає працевлаштування, гранти та навчання. Її реалізація оцінюється як частково ефективна, з обмеженим охопленням

ветеранів, що свідчить про потребу у розширенні програм зайнятості та підвищенні їх доступності.

Соціальна адаптація, яка включає соціальний супровід та інтеграцію у громади, активно розвивається. Це свідчить про поступове покращення механізмів підтримки ветеранів у соціальному середовищі та зниження ризику соціальної ізоляції.

Психологічна адаптація, що включає психологічну підтримку та ПТСР-програми, має обмежену ефективність через недостатню кількість кваліфікованих фахівців, що ускладнює своєчасне надання допомоги.

Медична адаптація, яка охоплює реабілітацію та лікування, демонструє певний прогрес, проте система перевантажена, особливо у випадку комплексної реабілітації поранених ветеранів.

Правова адаптація, що передбачає юридичні консультації, показує зростання попиту, що свідчить про необхідність більшої кількості доступних правових сервісів для ветеранів.

Таблиця 2.5

Практика застосування соціальних інструментів за напрямами адаптації*

Напрям адаптації	**Інструменти**	**Реальний стан застосування**
Економічна адаптація	працевлаштування, гранти, навчання	частково ефективна, обмежене охоплення
Соціальна адаптація	соціальний супровід, інтеграція у громади	активно розвивається
Психологічна адаптація	психологічна підтримка, ПТСР-програми	недостатня кількість фахівців
Медична адаптація	реабілітація, лікування	прогрес, але перевантаження системи
Правова адаптація	юридичні консультації	зростає попит

*Джерело: сформовано автором на основі даних Міністерства у справах ветеранів України, аналітичних матеріалів Українського ветеранського фонду та публікацій щодо інституційного розвитку системи реінтеграції військовослужбовців (2023-2025 рр.).

Таблиця 2.6 узагальнює роль різних суб’єктів у реалізації соціального забезпечення ветеранів.

- Держава виконує ключову роль у формуванні політики та фінансуванні програм, проте її ресурси перевантажені, що може впливати на оперативність та комплексність надання послуг.
- Місцеві громади набувають все більшої значущості завдяки децентралізації, активно надаючи соціальні послуги та організовуючи підтримку ветеранів на місцевому рівні.
- Громадські організації відзначаються гнучкістю та інноваційністю, особливо у сфері психологічної підтримки та реалізації проєктів соціальної інтеграції.
- Міжнародні організації забезпечують фінансову та експертну допомогу, що значно впливає на розвиток системи соціального забезпечення.
- Бізнес поки що обмежено залучений, зокрема у працевлаштуванні та корпоративних програмах підтримки ветеранів.

Таблиця 2.6

Роль суб'єктів у реалізації соціального забезпечення ветеранів*

Суб'єкт	Функції	Особливості практики
Держава	формування політики, фінансування	ключова роль, але перевантаженість
Місцеві громади	надання соціальних послуг	зростаюча роль децентралізації
Громадські організації	психологічна підтримка, проєкти	гнучкість та інноваційність
Міжнародні організації	фінансова та експертна допомога	значний вплив на розвиток системи
Бізнес	працевлаштування, корпоративні програми	поки обмежена участь

*Джерело: сформовано автором на основі даних Міністерства у справах ветеранів України, аналітичних матеріалів Українського ветеранського фонду та публікацій щодо інституційного розвитку системи реінтеграції військовослужбовців (2023-2025 рр.).

Практика застосування соціальних інструментів реінтеграції свідчить про позитивні зміни у соціальній та медичній сферах, однак економічна та психологічна адаптація залишаються проблемними через обмежене охоплення та недостатню кількість фахівців.

Ефективність системи значною мірою залежить від узгодженої взаємодії всіх суб'єктів – держави, громад, громадських та міжнародних організацій. Розширення участі бізнесу та оптимізація ресурсів державних і місцевих структур є критично важливими для комплексної, адресної та стійкої реінтеграції ветеранів у цивільне життя.

Таблиця 2.7 відображає оцінку ефективності основних інструментів соціального забезпечення ветеранів у 2023-2025 рр. за ключовими критеріями.

Доступність послуг оцінюється як середня, з тенденцією до зростання, що свідчить про поступове покращення можливості ветеранів отримати соціальні, медичні та психологічні сервіси.

Якість послуг залишається нерівномірною, що вказує на різний рівень підготовки фахівців, ресурси центрів підтримки та ефективність реалізації програм у різних регіонах.

Швидкість отримання послуг оцінюється як низька–середня, що свідчить про бюрократичні перепони та недостатню оперативність у наданні підтримки.

Охоплення ветеранів є недостатнім, що підкреслює проблему масштабності програм і необхідність розширення доступу до соціальних інструментів, особливо у віддалених регіонах.

Рівень цифровізації активно зростає, що демонструє впровадження електронних платформ та сервісів (наприклад, платформа «Обрій») для покращення доступу до послуг і координації підтримки ветеранів.

Таким чином, оцінка ефективності інструментів соціального забезпечення свідчить про поступове покращення доступності та цифровізації послуг. Водночас зберігаються проблеми з якістю, швидкістю надання та охопленням ветеранів, що потребує посилення ресурсного забезпечення, стандартизації сервісів та масштабування програм. Комплексне вирішення цих проблем є критично важливим для забезпечення успішної та стійкої реінтеграції військовослужбовців у цивільне життя.

Практика застосування інструментів соціального забезпечення ветеранів в Україні свідчить про поступовий перехід від реактивної допомоги до

комплексної системи адаптації. Незважаючи на значні досягнення, ефективність реалізації соціальної політики залишається обмеженою через структурні проблеми та масштаб потреб.

Таблиця 2.7

Оцінка ефективності інструментів соціального забезпечення*

Критерій	**Оцінка**
Доступність послуг	середня (зростає)
Якість послуг	нерівномірна
Швидкість отримання	низька–середня
Охоплення ветеранів	недостатнє
Рівень цифровізації	активно зростає

*Джерело: сформовано автором на основі даних Міністерства у справах ветеранів України, аналітичних матеріалів Українського ветеранського фонду та публікацій щодо інституційного розвитку системи реінтеграції військовослужбовців (2023-2025 рр.).

Ключовим напрямом подальшого розвитку є інтеграція всіх інструментів у єдину систему підтримки ветеранів, що забезпечить більш швидку та ефективну адаптацію до цивільного життя.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МОДЕЛЕЙ РЕІНТЕГРАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЧЕРЕЗ ІНСТРУМЕНТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Сучасні виклики, пов’язані з масовим поверненням військовослужбовців до мирного життя, потребують формування ефективних, гнучких та комплексних моделей реінтеграції. Дослідження показують, що існуюча система соціального забезпечення в Україні потребує модернізації з урахуванням нових соціально-економічних реалій, зокрема зростання кількості ветеранів, їхніх потреб у працевлаштуванні, медичній та психологічній підтримці.

Першочерговим напрямом вдосконалення є розвиток інтегрованої моделі соціального супроводу ветеранів, яка передбачає міжвідомчу взаємодію органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських організацій та бізнесу. Така модель має забезпечувати безперервність підтримки – від моменту демобілізації до повної соціально-економічної адаптації особи.

Важливим інструментом є цифровізація соціальних послуг, що дозволить спростити доступ до державних програм підтримки. Впровадження єдиної цифрової платформи для ветеранів сприятиме прозорості процедур, зменшенню бюрократичних бар’єрів та підвищенню ефективності надання послуг. Через електронні кабінети ветерани зможуть отримувати інформацію про доступні програми, подавати заявки та відстежувати статус їх розгляду.

Наступним напрямом є удосконалення системи професійної адаптації та зайнятості. Доцільним є розширення програм перекваліфікації з урахуванням потреб ринку праці, а також активніше залучення роботодавців до процесу працевлаштування ветеранів через механізми податкових стимулів, компенсацій та державного співфінансування. Особливу увагу слід приділяти розвитку ветеранського підприємництва як ефективного інструменту економічної реінтеграції.

Рисунок 3.1 ілюструє ключові бар’єри, з якими стикаються військовослужбовці під час реінтеграції у цивільне життя, та основні напрями їх подолання за допомогою соціального забезпечення та державних програм.

Бар’єри реінтеграції
↓
Безробіття → Програми зайнятості → Працевлаштування
↓
Психологічні труднощі → Реабілітація → Соціальна адаптація
↓
Низька кваліфікація → Перекваліфікація → Підвищення конкурентоспроможності
↓
Бюрократія → Цифровізація → Спрощення доступу до послуг

Рис. 3.1. Основні бар’єри та шляхи їх подолання
Джерело: узагальнено та складено автором на основі джерел 9-10; 13.

Першим і найпоширенішим бар’єром є безробіття, що обмежує економічну незалежність ветеранів. Його подолання передбачає реалізацію програм зайнятості, навчальних курсів та грантів, що сприяє працевлаштуванню та підвищенню економічної стабільності.

Другим важливим фактором є психологічні труднощі, зокрема наслідки бойового стресу та ПТСР. Подолання цього бар’єру забезпечується через програми психологічної підтримки та реабілітації, що сприяє соціальній адаптації та покращенню якості життя ветеранів.

Третім бар’єром виступає низька кваліфікація або брак цивільного досвіду, що ускладнює конкуренцію на ринку праці. Його подолання відбувається через перекваліфікацію та навчальні програми, що підвищує професійну конкурентоспроможність ветеранів.

Нарешті, бюрократичні перепони та складність доступу до соціальних послуг значно ускладнюють процес реінтеграції. У цьому випадку ефективним інструментом є цифровізація сервісів, що спрощує доступ до інформації, оформлення виплат та пільг.

Таким чином, представлена модель демонструє комплексний підхід до реінтеграції, де кожен бар’єр супроводжується відповідним інструментом подолання, що забезпечує більш ефективну, адресну та стійку адаптацію військовослужбовців до цивільного життя.

Не менш важливим є посилення психологічної та медичної реабілітації. Впровадження комплексних програм психосоціальної підтримки, доступ до сучасних методів лікування та реабілітації, а також підготовка фахівців у сфері роботи з ветеранами є необхідною умовою успішної адаптації до мирного життя.

Окремим напрямом є удосконалення нормативно-правового забезпечення у сфері соціального захисту військовослужбовців. Це включає гармонізацію законодавства, усунення дублювання функцій між установами та підвищення адресності соціальної допомоги.

Таблиця 3.1 демонструє основні напрями вдосконалення системи реінтеграції військовослужбовців та очікувані результати впровадження заходів у 2023-2025 рр.

Цифровізація соціальних послуг передбачає впровадження електронних кабінетів ветеранів та автоматизацію сервісів, що забезпечує підвищення доступності та прозорості послуг. Це дозволяє скоротити бюрократичні перепони та забезпечує оперативне отримання допомоги.

Професійна адаптація реалізується через програми перекваліфікації, стажування та співпрацю з бізнесом, що сприяє зростанню рівня зайнятості ветеранів та підвищенню їх конкурентоспроможності на ринку праці.

Психологічна підтримка включає реабілітаційні програми та надання психологічної допомоги, що забезпечує покращення психоемоційного стану військовослужбовців та сприяє їх соціальній адаптації.

Підтримка підприємництва через гранти та пільгове кредитування стимулює розвиток власної справи ветеранів, підвищує економічну незалежність та сприяє інтеграції у цивільне життя.

Інституційна взаємодія передбачає координацію дій держави, бізнесу та НГО, що забезпечує комплексний та скоординований підхід до реінтеграції та підвищує ефективність реалізації всіх заходів.

Таким чином, впровадження комплексних заходів у межах цифровізації, професійної та психологічної адаптації, підтримки підприємництва та інституційної взаємодії дозволяє значно підвищити ефективність реінтеграції військовослужбовців. Основна мета цих напрямів – забезпечення повноцінної соціальної, економічної та психологічної інтеграції ветеранів у цивільне життя, що відповідає принципам адресності, комплексності та системності державної політики.

Таблиця 3.1

Основні напрями вдосконалення реінтеграції військовослужбовців*

Напрям	**Заходи**	**Очікуваний результат**
Цифровізація соціальних послуг	Впровадження електронних кабінетів ветеранів, автоматизація послуг	Підвищення доступності та прозорості
Професійна адаптація	Програми перекваліфікації, стажування, співпраця з бізнесом	Зростання рівня зайнятості
Психологічна підтримка	Реабілітаційні програми, психологічна допомога	Покращення психоемоційного стану
Підтримка підприємництва	Гранти, пільгове кредитування	Розвиток власної справи ветеранів
Інституційна взаємодія	Координація держави, бізнесу та НГО	Комплексний підхід до реінтеграції

*Джерело: сформовано автором на основі даних Міністерства у справах ветеранів України, аналітичних матеріалів Українського ветеранського фонду, досліджень щодо програм професійної адаптації та соціального забезпечення ветеранів.

Отже, вдосконалення моделей реінтеграції військовослужбовців в Україні має базуватися на комплексному підході, що поєднує соціальні, економічні та інституційні інструменти. Ключовими напрямами є цифровізація соціального забезпечення, розвиток професійної адаптації, підтримка підприємництва та посилення психологічної допомоги. Реалізація запропонованих заходів

сприятиме підвищенню рівня зайнятості ветеранів, покращенню їх соціального добробуту та ефективній інтеграції у мирне життя.

Таблиця 3.2 демонструє результати SWOT-аналізу системи реінтеграції військовослужбовців в Україні, що дозволяє оцінити сильні та слабкі сторони, а також можливості та загрози, пов’язані з процесом інтеграції ветеранів у цивільне життя.

Таблиця 3.2

SWOT-аналіз системи реінтеграції військовослужбовців в Україні*

Сильні сторони	**Слабкі сторони**
Наявність законодавчої бази соціального захисту ветеранів	Недостатня ефективність механізмів реалізації програм
Функціонування державних і недержавних програм підтримки	Бюрократичні процедури отримання допомоги
Зростання уваги держави до проблем ветеранів	Обмежене фінансування соціальних програм
Розвиток цифрових сервісів у соціальній сфері	Низький рівень поінформованості ветеранів
Активна діяльність громадських організацій	Недостатня координація між інституціями
Можливості	**Загрози**
Впровадження єдиної цифрової платформи ветерана	Тривалі наслідки війни та зростання кількості ветеранів
Розширення програм перекваліфікації та зайнятості	Високий рівень безробіття на ринку праці
Залучення міжнародної допомоги та інвестицій	Психологічні та соціальні ризики дезадаптації
Розвиток ветеранського підприємництва	Міграція працездатного населення
Підвищення соціальної відповідальності бізнесу	Підвищення соціальної відповідальності бізнесу

*Джерело: сформовано автором.

До сильних сторін належать наявність законодавчої бази соціального захисту ветеранів, функціонування державних і недержавних програм підтримки, зростання уваги держави до проблем ветеранів, розвиток цифрових сервісів та активна діяльність громадських організацій. Водночас серед слабких сторін виділяються недостатня ефективність механізмів реалізації програм, бюрократичні процедури отримання допомоги, обмежене фінансування,

низький рівень поінформованості ветеранів та недостатня координація між інституціями.

Можливості системи включають впровадження єдиної цифрової платформи ветерана, розширення програм перекваліфікації та зайнятості, залучення міжнародної допомоги та інвестицій, розвиток ветеранського підприємництва та підвищення соціальної відповідальності бізнесу. До загроз відносяться тривалі наслідки війни та зростання кількості ветеранів, високий рівень безробіття, психологічні та соціальні ризики дезадаптації, міграція працездатного населення та обмежена відповідальність бізнесу.

На основі цього аналізу було розроблено SWOT-орієнтовану стратегію розвитку (рис. 3.2), що демонструє логіку взаємодії внутрішніх та зовнішніх факторів:

- Сильні сторони + Можливості → Активний розвиток програм підтримки, що дозволяє максимально використовувати наявні ресурси та законодавчі інструменти.
- Слабкі сторони + Можливості → Модернізація системи соціального забезпечення, спрямована на усунення недоліків та підвищення ефективності реалізації програм.
- Сильні сторони + Загрози → Зміцнення державної політики, що дозволяє зменшити негативний вплив зовнішніх ризиків.
- Слабкі сторони + Загрози → Мінімізація ризиків реінтеграції, завдяки адресним заходам та підвищенню координації між інституціями.

Таким чином, представлена SWOT-структура дозволяє визначити пріоритетні напрямки розвитку системи реінтеграції, забезпечує комплексний підхід до соціального забезпечення ветеранів і сприяє підвищенню ефективності адаптації військовослужбовців у цивільному житті.

Крім того, SWOT-аналіз демонструє, що ефективність системи реінтеграції значною мірою залежить від одночасного використання сильних сторін та можливостей, а також мінімізації слабких сторін і загроз. Використання такого підходу дозволяє цілеспрямовано модернізувати соціальні інструменти, посилити державну політику, підвищити рівень поінформованості ветеранів та

координацію між інституціями. В результаті реалізація цих заходів сприятиме не лише зростанню рівня зайнятості та соціальної інтеграції військовослужбовців, а й формуванню більш гнучкої та адаптивної системи підтримки, здатної реагувати на нові виклики та потреби ветеранів у сучасних соціально-економічних умовах.

Сильні сторони + Можливості
↓
Активний розвиток програм підтримки
↓
Слабкі сторони + Можливості
↓
Модернізація системи соціального забезпечення
↓
Сильні сторони + Загрози
↓
Зміцнення державної політики
↓
Слабкі сторони + Загрози
↓
Мінімізація ризиків реінтеграції

Рис. 3.2. SWOT-орієнтована стратегія розвитку
Джерело: узагальнено та складено автором.

Проведений SWOT-аналіз свідчить, що система реінтеграції військовослужбовців в Україні має значний потенціал розвитку завдяки наявній нормативній базі, активності громадського сектору та поступовій цифровізації соціальних послуг. Водночас її ефективність стримується низкою внутрішніх проблем, зокрема недостатнім фінансуванням, складністю доступу до послуг і слабкою координацією між інституціями.

Використання наявних можливостей, таких як розвиток цифрових платформ, розширення програм зайнятості та міжнародна підтримка, дозволить мінімізувати вплив загроз і забезпечити більш ефективну адаптацію військовослужбовців до мирного життя. Узагальнюючи, вдосконалення моделей реінтеграції військовослужбовців через інструменти соціального забезпечення

передбачає комплексний та системний підхід, що поєднує цифровізацію, професійну адаптацію, психологічну підтримку та міжвідомчу координацію.

Ветеран
↓
Електронний кабінет
↓
Доступ до послуг (виплати, навчання, вакансії)
↓
Автоматизована обробка даних
↓
Отримання послуг
↓
Покращення якості життя

Рис. 3.3. Цифрова модель підтримки ветеранів
Джерело: узагальнено та складено автором на основі джерел 6-7; 9.

Запровадження інтегрованих моделей соціального супроводу та єдиної цифрової платформи дозволяє забезпечити безперервність підтримки, підвищити доступність і ефективність послуг, мінімізувати бюрократичні бар’єри та сприяти прозорості процедур. Розширення програм перекваліфікації, стимулювання працевлаштування та розвиток ветеранського підприємництва створюють умови для економічної самостійності та соціальної адаптації, а системна взаємодія держави, місцевих громад, бізнесу та громадських організацій підвищує стійкість процесу реінтеграції та забезпечує досягнення належного рівня якості життя ветеранів.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі вдалося досягти мети, яка полягала у всебічному дослідженні моделей реінтеграції військовослужбовців через інструменти соціального забезпечення, аналізі сучасного стану та ефективності їх застосування в Україні, а також розробці практичних рекомендацій щодо підвищення результативності соціальної підтримки та адаптації ветеранів до мирного життя.

Сформовані висновки полягають у наступному:

1. Реінтеграція військовослужбовців є складним багаторівневим процесом, що охоплює соціальні, економічні, психологічні та інституційні аспекти. Аналіз моделей реінтеграції показав, що найбільш ефективним є системний і людиноцентричний підхід, який передбачає послідовність етапів – від оцінки потреб до досягнення стійкої соціальної адаптації.

2. Соціальне забезпечення виступає ключовим інструментом реінтеграції, забезпечуючи матеріальну підтримку, медичні та психологічні послуги, професійне навчання і сприяння працевлаштуванню. Дані свідчать, що у 2025 році 36 % ветеранів отримували психологічну допомогу, що на 8 % більше, ніж у 2023 році, а частка тих, хто не визначився з професією, зменшилася з 55 % до 50 %.

3. Суттєвими бар’єрами залишаються невідповідність заробітної плати очікуванням (37,3 % у 2025 р.), проблеми фізичного здоров’я (36,3 %) та психоемоційні труднощі (25,5 %). Це вказує на необхідність подальшого розвитку програм перекваліфікації, медичної та психологічної підтримки.

4. Інституційна підтримка демонструє позитивну динаміку: якщо у 2023 році державна політика була фрагментарною, то у 2025 році затверджено Стратегію розвитку системи реінтеграції до 2033 року, а спектр інституційної підтримки значно розширився, включаючи цифрові платформи для підвищення доступності соціальних послуг.

5. Загалом, результати дослідження свідчать, що ефективна реінтеграція

військовослужбовців можлива лише за умови комплексного підходу, узгодженої роботи всіх інституцій та адресного застосування інструментів соціального забезпечення, що дозволяє забезпечити повноцінну адаптацію та інтеграцію ветеранів у цивільне життя.

Таким чином, проведене дослідження підтвердило, що реінтеграція військовослужбовців в Україні є багатоплановим процесом, який потребує системного і комплексного підходу. Соціальне забезпечення виступає ключовим механізмом підтримки, забезпечуючи матеріальну допомогу, медичну та психологічну реабілітацію, професійну підготовку та сприяння працевлаштуванню. Незважаючи на позитивні тенденції – зростання частки ветеранів, які отримують психологічну допомогу (36 % у 2025 р.), та зменшення невизначеності у виборі професії (50 %) – залишаються значні бар’єри, зокрема невідповідність заробітної плати очікуванням (37,3 %) та проблеми фізичного та психоемоційного стану (36,3 % і 25,5 % відповідно). Розвиток інституційної підтримки, впровадження комплексних програм і цифрових платформ підвищує ефективність реінтеграції та сприяє досягненню стійкої адаптації, соціальної інтеграції і самореалізації ветеранів у цивільному житті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бурлай Т. В. Цифровізація системи соціального захисту в Україні: сучасні виклики та перспективи розвитку. *Економіка України*. 2021. № 7. С. 56–67.

2. Верховна Рада України. Закон України «Про електронні довірчі послуги». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19 (дата звернення: 15.03.2026).

3. Верховна Рада України. Закон України «Про соціальні послуги». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19 (дата звернення: 10.03.2026).

4. Державна служба зайнятості України. Офіційний сайт. URL: https://www.dcz.gov.ua (дата звернення: 15.02.2026).

5. Державна служба статистики України. Статистична інформація щодо соціального захисту населення. URL: https://www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 10.01.2026).

6. Державний портал відкритих даних України. Соціальна політика та соціальні послуги. URL: https://data.gov.ua (дата звернення: 13.02.2026).

7. Дубич К. В. Моделі соціальної адаптації ветеранів війни в Україні. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2022. № 2. С. 45–52.

8. Єгорова-Луценко Т. П. Електронні сервіси як інструмент реінтеграції військовослужбовців. *Право та інновації*. 2020. № 2 (30). С. 98–103.

9. Кабінет Міністрів України. Стратегія цифрової трансформації соціальної сфери України до 2025 року. Київ, 2021.

10. Кравченко М. В. Фінансові та соціальні інструменти для адаптації військових до мирного життя. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 3. С. 55–59.

11. Куйбіда В. С., Петроє О. М. Соціальні програми державної підтримки ветеранів: аналіз ефективності. Київ: НАДУ, 2020. 312 с.

12. Лібанова Е. М. Цифрові технології у соціальній сфері та їх роль у реінтеграції військових. *Демографія та соціальна економіка*. 2021. № 1. С. 9-22.

13. Міністерство соціальної політики України. Цифровізація соціальної сфери: стратегічні напрями розвитку. Київ, 2023.

14. Міністерство соціальної політики України. Електронні сервіси соціальної сфери. URL: https://www.msp.gov.ua/timeline/Elektronni-servisi.html (дата звернення: 15.05.2026).

15. Міністерство соціальної політики України. Офіційний вебсайт. URL: https://www.msp.gov.ua (дата звернення: 15.03.2026).

16. Міністерство цифрової трансформації України. Офіційний вебсайт. URL: https://thedigital.gov.ua (дата звернення: 14.04.2026).

17. Непочатенко О. О., Прокопчук О. Т., Мальований М. І. Розвиток страхового ринку України в контексті сучасних викликів. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. 2024. Вип. 105. Ч. 2: Економічні науки. С. 7-16. DOI: 10.32782/2415-8240-2024-105-2-7-16.

18. Пенсійний фонд України. Офіційний вебпортал електронних послуг. URL: https://portal.pfu.gov.ua (дата звернення: 11.04.2026).

19. Петровська І. Р. Цифрові технології у сфері соціального захисту населення. Економіка та держава. 2021. № 10. С. 72-76.

20. Платформа «Дія.Цифрова освіта». URL: https://osvita.diia.gov.ua (дата звернення: 18.02.2026).

21. Портал державних послуг «Дія». URL: https://diia.gov.ua (дата звернення: 15.03.2026).

22. Прокопчук О. Т., Соколюк С. Ю. Соціальна реклама в системі суспільних комунікацій. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. 2024. Вип. 105. Ч. 2: Економічні науки. С. 220-230. DOI: 10.32782/2415-8240-2024-105-2-220-230.

23. Прокопчук О. Т., Соколюк С. Ю., Бондаренко Н. В., Улянич Ю. В. Фінансові інструменти та моделі соціального обслуговування населення в Україні. Збірник наукових праць Уманського національного університету. 2025. Вип. 106. Ч. 2. С. 291-304. DOI: 10.32782/2415-8240-2025-106-2-291-304.

24. Прокопчук О. Т., Соколюк С. Ю. Роль агротрейдингу у формуванні сучасної моделі торговельної діяльності України. Збірник наукових праць Уманського національного університету. 2025. Вип. 107. Ч. 2: Економічні науки. С. 216-227. DOI: 10.32782/2415-8240-2025-107-2-216-227.

25. Прокопчук О., Соколюк С., Коротєєв М., Бондаренко Н. Соціальна робота і фінансове забезпечення: сучасні виклики для місцевого самоврядування. Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка. 2025. № 21(42). DOI: https://doi.org/10.33296/2707-0654-21(42)-11.

26. Прокопчук О. Т., Соколюк С. Ю., Комісаренко Є. М., Мельниченко Д. О. Організаційні та інноваційні механізми підвищення ефективності агротрейдингу в Україні. Агросвіт. 2026. № 5. С. 33-39. DOI: 10.32702/2306-6792.2026.5.33.

27. Семигіна Т. В. Соціальна політика у глобальному вимірі. Київ: Академвидав, 2019. 272 с.

28. Соколюк С. Ю., Прокопчук О. Т., Коротєєв М. А., Жарун О. В., Ролінський О. В. Інноваційні підходи до розвитку торговельного підприємництва в агробізнесі. Збірник наукових праць Уманського національного університету. 2025. Вип. 106. Ч. 2. С. 277-291. DOI: 10.32782/2415-8240-2025-106-2-277-291.

29. Соколюк С. Ю., Прокопчук О. Т. Електронна комерція як драйвер трансформації традиційної торгівлі. Збірник наукових праць Уманського національного університету. 2025. Вип. 107. Ч. 2: Економічні науки. С. 111-119. DOI: 10.32782/2415-8240-2025-107-2-111-119.

30. Соколюк С. Ю., Прокопчук О. Т., Комісаренко Є. М., Мельниченко Д. О. Цифровізація та інновації в управлінні ризиками торговельних підприємств. Інвестиції: практика та досвід. 2026. № 5. С. 63-68. DOI: 10.32702/2306-6814.2026.5.63.

ДОДАТКИ

Додаток А

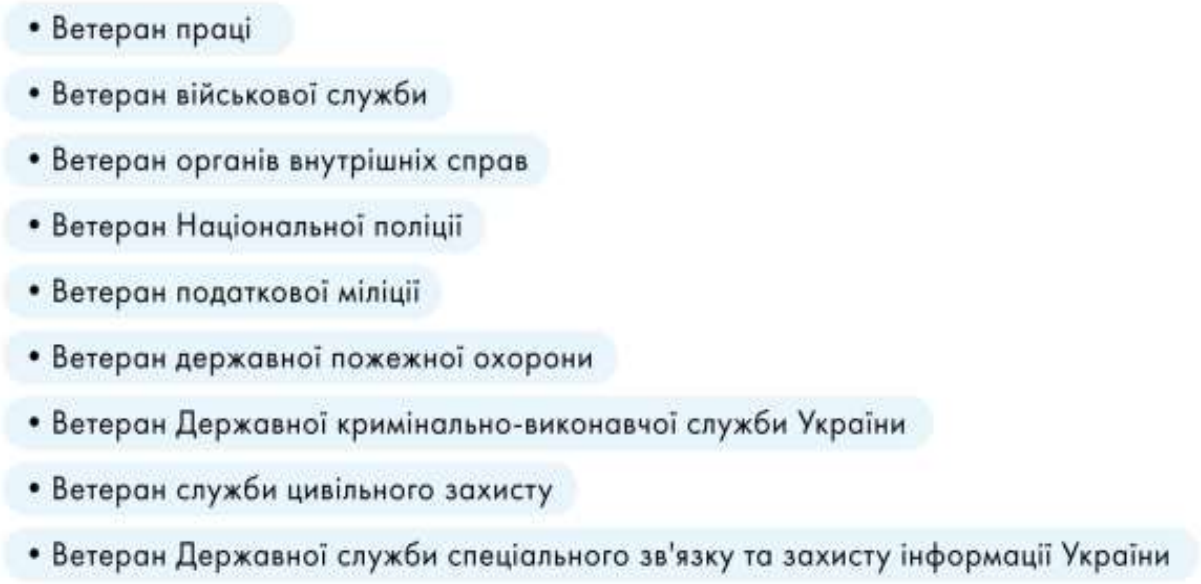

Рис. А. 1. Види ветеранів війни в Україні

Джерело: сформовано автором на основі джерел 3-4.